

UPORABNIŠKE MREŽE: (NE)MOČ UPORABNIKOV V SOCIALNIH SLUŽBAH

POROČILO Z OKROGLE MIZE

Sodelujoči: Mirjana Majhenič, Marjan Vončina, Srečko Pavlič, Francka Premzel, Sonja Mladenič, Simona Neuvirt, Srečo Dragoš, Marinka Kapelj. Moderatorka: Darja Zaviršek

Gibanje uporabnic in uporabnikov, ki je dodobra pretreslo socialno delo po svetu, je v Sloveniji šele v zametkih. Zakaj je tako in kje so ovire, s katerimi se soočajo strokovne delavke in delavci, ki podpirajo gibanja, skupine ali posameznike? Kakšne so izkušnje tistih, ki sodelujejo z uporabniškimi skupinami, in tistih, ki so bili iniciatorji večje udeležnosti uporabnic in uporabnikov pri nastajanju novih socialnih služb? Ali je res, kot poudarjajo zagovornice in zagovorniki uporabnikov, da človek, ki je v službi uporabnikov, manj izgoreva in dobiva svojo moč prav iz opolnomočenja uporabnikov? Kako lahko na področju izobraževanja in teorije socialnega dela spodbujamo moč in vpliv uporabnikov in kako vključiti uporabnike in uporabnice v študijski proces?

Vse to so bila vprašanja, na katera smo poskušali odgovoriti na okrogli mizi.

Pri konceptualizaciji moči in nemoči uporabnic in uporabnikov v socialnih službah smo izhajali iz humanistične koncepcije moči, ki definira moč kot nekaj negativnega, kot obliko zatiranja in hkrati kot nekaj pozitivnega, kot osebno ali kolektivno obliko opolnomočenja.

Diskusijski prispevki na okrogli mizi so iz različnih perspektiv osvetlili ta vprašanja in vanje vnesli konkretne izkušnje pri delu s starimi, z ljudmi z duševnimi stiskami, ljudmi s prizadetostmi, ženskami, ki doživljajo nasilje, in etnično skupino Romov in Romkinj.

Mirjana Majhenič (Center za socialno

delo Maribor) se je osredotočila na položaj starih ljudi in primerjala njihovo participacijo v domovih za stare in v skupinah za samopomoč.

V prispevku je opozorila na tri pomembna vprašanja, ki se zastavljajo vedno, ko razmišljamo o odnosih med uporabniki in strokovnjaki v socialnem delu: 1) kako zagotoviti vpliv uporabnikov; 2) kako zmanjšati zlorabe nad uporabniki; 3) kako zmanjšati odvisnost uporabnikov od socialnih služb. Poudarila je, da imajo stari ljudje najmanj moči v domu za stare, največ pa v skupinah za samopomoč. V samopomoči vidi pomembno inovacijo, ki spodbuja k temu, da postanejo ljudje manj odvisni od ustanov, in morda v perspektivi privede do tega, da jih bodo stari ljudje uporabljali kot skupine pritiska.

Marjan Vončina (Center za socialno delo Moste) je v ponovno poudaril pomen uporabniškega gibanja, ki bi moralo vplivati na delovanje socialnih služb. Poudaril je koncept uporabniških mrež, ki bi imele vlogo servisov, na katere bi se lahko obračali strokovnjaki in uporabniki. Koncept premika moči in opolnomočenje je zanj mobilizacijsko geslo, svetovni nazor, ki vodi tiste strokovnjake in strokovnjakinje, ki so se v Sloveniji posvetili delu na preventivnih in inovativnih projektih. Pri tem pa pomeni uporabniško gibanje tudi nujno sodelovanje javnega in nevladnega sektorja, saj se uporabniki najpogosteje združujejo v nevladne skupine, ki iščejo dialog z državnimi službami, da bi izboljšali svoj položaj.

Srečko Pavlič (Zavod za živčno in duševno bolne Hrastovec-Trate) se je osredotočil na analizo položaja ljudi z duševnimi prizadetostmi, ki živijo v institucijah. Poudaril je, da v velikih institucijah uporabniki nimajo moči odločanja o svojem življenju

in so povsem pod dominacijo medicinskega in azilarnega modela duševne prizadetosti. Poudaril je pomen delovanja nevladne organizacije Odbora za družbeno zaščito norosti konec 80. let, ki je prinesel številne inovacije in premike na področju deinstitutionalizacijske teorije in neposrednega dela z uporabniki tudi v Zavod Hrastovec. Vendar je tudi danes, po desetih letih, moč odločanja izrazito neenakomerno porazdeljena in ostaja v rokah vodstvenih struktur brez soudeležbe uporabnikov.

■ Francka Premzelj in Sonja Mladič (Varna hiša Maribor) sta v skupnem prispevku podali svoje izkušnje pri delu z ženskami in otroki, ki pobegnejo pred nasiljem. Poudarili sta inovativno naravo tega projekta in opozorili na očitna razhajanja s tradicionalno prakso socialnega dela. Njuno delo temelji na podpori in opolnomočanju uporabnic, medtem ko je za tradicionalno prakso socialnega dela vse prepogosto značilno pripisovanje krivde žrtvi, skrb za otroka namesto za vse, ki so izpostavljeni nasilju, popuščanje storilcu ipd. Opozorili sta na zakonske neustreznosti, ki onemogočajo kvalitetno socialno delo, ki bi nenasilni del staršev skupaj z otroki zavaroval pred nasilnežem.

■ Simona Neuvirt (Center za socialno delo Murska Sobota) se je osredotočila na delo z Romi in Romkinjami. Poudarila je, da je za povečanje moči uporabnikov pomembno, da se socialne delavke dobro seznanijo z romsko kulturo in jezikom, z njihovimi običaji in vsakdanjim življenjem. Socialne delavke se tako kot ostalo prebivalstvo sooča s števnimi stereotipi v zvezi z Romi

kot etnično manjšino, zato je še toliko pomembnejše, da socialne delavke poznajo pravila antidiskriminacijske prakse pri delu s pripadniki druge kulture.

Srečo Dragoš (Visoka šola za socialno delo) je naredil pregled kratke zgodovine, ki je pripeljala do upoštevanja uporabniške perspektive in analiz moči uporabnikov. Različna sindikalna gibanja in zametki prostovoljnega dela so bili znanilci uporabniškega gibanja, ki pa je bilo močno dominirano s strani političnega sistema. Optimalno razmerje vidi v součinkovanju treh podsistemov, političnega, ekspertnega in uporabniškega.

Opozoril pa je tudi na uporabnike-študente, ki morajo v študijskem procesu dobiti več praktičnih izkušenj z dejanskim socialnim delom v praksi.

■ Marinka Kapelj (Organizacija Šent) je razgrnila najpogostejše težave, s katerimi se srečujejo ljudje v duševni stiski. Ob tem je poudarila pomen zagovorništva in informiranja ljudi o njihovih pravicah. Opozorila je na procese stigmatizacije, ki delujejo, ko gre za ljudi z dolgotrajnejšimi psihiatričnimi hospitalizacijami, in na oblike pomoči. Iz tega kratkega povzetka referatov je mogoče videti, da so vsi prispevki predstavili vidik dobre prakse, ki deluje v obliki socialne inovacije ali pa zgolj kot ideja, motivacijski potencial in svetovni nazor posameznikov in posameznic, ki s svojim osebnim angažmajem spodbujajo premike moči in spoznavajo, da je pridobivanje moči uporabnikov tudi pridobivanje moči njih samih.

Darja Zaviršek